

Planten op reis

door Yvonne van Andel
foto's van internet.

'Wardse kist'

Museumklasedag heeft ieder jaar een thema. Vorig jaar was dat 'reizen'. Hieronder volgt een korte samenvatting van de voordrachten.

Planten reizen niet zelf maar zorgen ervoor dat hun zaden zich op allerlei manieren verspreiden. Ze worden bijvoorbeeld meegevoerd met de wind of met het water. Ook dieren vervoeren zaden op allerlei manieren. Het gaat dan eigenlijk bijna altijd over korte afstanden. Erg lange reizen - door planten zelf bewerkstelligd - komen niet vaak voor. De grootste afstanden hebben planten en hun zaden afgelegd door toedoen van de mens. Dat is tevens de snelste manier van reizen.

Plantenverzamelaars

Eigenlijk begonnen de Egyptenaren ooit met het verzamelen van zaden en planten. Toen de Romeinen steeds machtiger werden (dat was nog voordat wij hier in Nederland de jaren telden en bijna niemand kon schrijven) legden de Romeinen een wegennet aan over hun rijk. Zonder die wegen waren ze nooit zo machtig geworden. Langs het Romeinse wegennet werd van alles vervoerd en ook aangeplant, zo kwamen planten en ook bomen uit

het Middellandse Zeegebied bij Romeinse nederzettingen terecht. Ook in Nederland. Veel van die oude wegen verdwenen weer toen de macht van de Romeinen over was, maar niet allemaal.

In de Middeleeuwen dacht men zelfs dat de nog overgebleven wegen het werk van de duivel waren. Die kaarsrechte wegen door het land waren het werk van Karel de Grote, bedachten andere mensen weer. Karel de Grote was een belangrijke keizer die in het jaar 800 de baas was geworden over een groot gedeelte van West-Europa. In de tijd van Karel de Grote kwamen er opnieuw allerlei nieuwe planten en bomen vanuit het Middellandse Zeegebied in Nederland aan.

Rond het jaar 1000 gingen ridders op kruistocht naar het nabije oosten. In hun zadeltassen namen de ruiters destijds ook planten mee naar ons land - vooral planten met ondergrondse bollen of knollen.

Vanaf ongeveer 1600 kwamen er planten via zeeroutes uit Noord-Amerika en wat later ook vanuit Japan en China naar ons land. En nog altijd komen er nieuwe planten ons land binnen. Alleen gaat alles nog sneller. Planten komen tegenwoordig vaak per vliegtuig.

Niet altijd makkelijk

De plantenverzamelaars van vroeger moesten soms behoorlijk wat ontberingen doorstaan. Ze waren vaak heel lang weg, omdat ze bijvoorbeeld een ontdekking deden in de tijd dat de plant in bloei stond en dan later terug moesten keren om de zaden te verzamelen. In de beginperiode dat de plantensoekers ook overzee gingen zoeken, kwam er geen levende plant mee terug naar Europa. Er werd wel over geschreven en getekend. Zaden en planten werden gedroogd om mee naar huis te nemen. Levende planten overleefden de lange zeereis immers niet.

Er veranderde veel toen de 'Wardse kist' of 'Wardian box' (een soort hermetisch afgesloten vervoerbaar kasje.) werd uitgevonden. Vanaf ongeveer 1840 werden daarin levende planten bewaard en verscheept.

Reisverhalen

Sommige plantensoekers beschreven hun reizen in boeken. Het zijn prachtige verhalen over wilde beesten, piraten en de plaatselijke bevolking. Er zijn verhalen waarbij de reis niet goed afliep, maar gelukkig bleven veel leuke verhalen over. Bijvoorbeeld dat van Joseph Rock. Hij

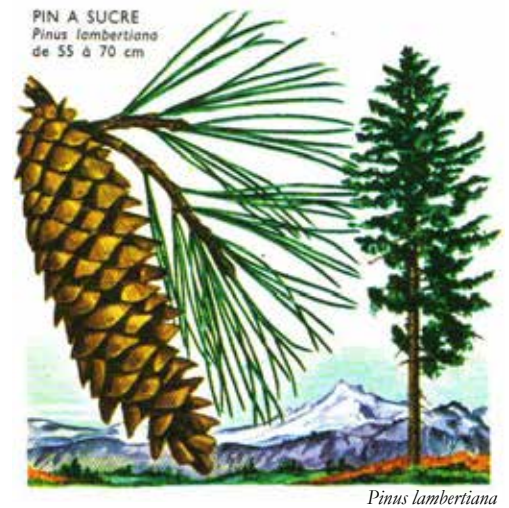
nam tientallen mensen mee op reis, waardoor het reisgezelschap enorm was. Hij nam zelfs een kok en prachtig tafellinnen mee en was zo van alle gemakken voorzien.

Met David Douglas, bijgenaamd the grass-man, liep het niet goed af. Hij werd in 1799 in Schotland geboren, en kwam als plantenjager in dienst van de Royal Horticultural Society. Hij maakte zijn reizen naar N.-Amerika: New York, Hudson baai, waar hij van een berg viel en verder met stok moest lopen. Een ongevaarlijke gek volgens de oorspronkelijke bevolking (indianen). Hij ontdekte een voor hem onbekende Den met eetbare zoete zaden. Hij schoot de dennenkegels uit een boom en werd vervolgens belaagd door indianen. Hij vluchtte weg met drie dennenkegels in zijn tas. Van die drie dennenkegels komen alle Europese nakomelingen van deze Dennensoort: *Pinus lambertiana*. In Hawaï kwam hij op 35-jarige leeftijd om het leven door een val in een valkuil die gemaakt was voor stieren. Hij viel erin, maar er zat ook al een wilde stier in. Dat was op 12 juli 1834.

Ook economische motieven

De bedoelingen van plantzoekers waren niet altijd even goed. China was al honderden jaren de enige leverancier ter wereld van thee. China was ook afgesloten voor buitenlanders. Toch werd Robert Fortune, een Schotse plantenjager, in 1844 uitgezonden naar dat land. Vermoed als een Chinees maakte hij een reis naar enige provincies van China om alles te weten te komen over theeplanten en hij smokkelde zaden China uit. Die zaden gingen naar India, dat toen door Engeland was ingelijfd. Daar ging men toen de thee naar Chinees voorbeeld verbouwen. India werd daarna een geduchte concurrent van de Chinezen in de theehandel.

Thee

Tegenwoordig strenge regels

Plantzoekers waren niet alleen lang geleden actief. Ook nu nog vliegen gepassioneerde plantzoekers de wereld rond. Zij zoeken naar nieuwe soorten planten in vaak ontoegankelijke gebieden en nemen zaadjes, bollen of stekjes mee. Dat moet dan wel gebeuren met de officiële toestemming van de regering van het land waarin ze zoeken. Het stiekem zaden, bolletjes en planten meenemen uit een ver land is hetzelfde als stelen en, zoals we allemaal weten: stelen mag niet.

Oude afbeeldingen van hele chique 'wardian box'.

